

Sigiliul Societății, după N. A. Bogdan

Muzeul de Istorie Naturală din Iași. (Foto Launay)

SOCIETATEA DE MEDICI ȘI NATURALIȘTI DIN IAȘI

La 18 Martie 1933 s'au împlinit o sută de ani dela fundarea Societății ieșene, sau mai bine zis dela recunoașterea ei oficială.

Cu toată covârșitoarea lui importanță, acest eveniment cultural a trecut neobservat, deși reprezintă

Dacă este adevărat că întinderea teritorială, forța militară și bogățiile materiale, n'au putut constitui niciodată pentru un popor un titlu de glorie mai vrednic de luare aminte decât patrimoniul său spiritual; dacă știința, literatura, arta, vechimea și

Dr. M. Zotta, principal fondator al Societății, după N. A. Bogdan

Gh. Asachi, membru fondator al Societății, în casele căruia s'au ținut întâile ședințe (Portret dela Pinacoteca din Iași, de C. D. Stahi). Foto Launay

unul dintre cele mai expresive și mai semnificative evenimente din evoluția culturală a țării.

Însemnătatea așezămintelor lui culturale, sunt singurele comori inalterabile, nepieritoare, cu care el

se poate mândri, mai presus de toate; atunci ce poate fi mai măgulitor și mai reconfortant pentru țara noastră, în zilele grele pe care le trăiește, decât această senină aniversare a împlinirii unui veac de existență a celei dintâiu societăți științifice din cuprinsul hotarelor ei?

Dr. Iacob Czihack, principal fondator al Societății și donator al Muzeului Istoric-Natural (Portret din sala de ședințe a Societății). Foto Launay

Realizându-și unitatea sa națională, după atâtea sbuciumări și jertfe dureroase, țara noastră are astăzi fericitul prilej de a sărbători aniversarea celei mai vechi societăți a ei, care timp de un secol și-a urmat, simplu și fără sgomot, drumul tras de fondatorii ei, bărbați luminați și de elită, doritori de a se cultiva în ramurile Medicinii și Istoriei Naturale și de a contribui la ridicarea intelectuală și materială a țării.

Societatea de Medici și Naturaliști din Iași își are origina în modestul *Cerc medical ieșan de cetire* fundat în ziua de 11 Ianuarie 1830 de Dr. M. Zotta, protomedicul Moldovei, și Dr. Iacob Czihack, medicul șef al oștirii moldovene de pe atunci, în jurul cărora s'au grupat următorii membri fondatori, medici, spițeri sau boieri de seamă localnici: Dr. Șt. Sylvansky, Römhiler, Dr. jur. Anton Winkler, Alex. Ghyka, Dr. Josef Viola, Iohan Krauss, Aga Nicolai Ghyka, Johan Lochmann, Ferdinand Kloss, Johan Pădure, Anton Abrahamfi,

Iohan Vasilio, Pastor Roth, Dr. Jumette (?), Dr. Kiriakopulos, Dr. Eustațiu Rolla, Dr. Huber, Dr. Certz și Gh. Asaki ¹⁾.

Cam după un an de funcționare și de discuții în jurul problemelor profesionale care se agitau pe atunci, la 29 Noemvrie 1830, cercul medical ieșan de citire, sporit cu noui aderenți, se gândi să-și lărgescă sfera de activitate și să se transforme într'o asociație mai bine organizată, cu numele *Societate Doftoricească Moldo-Romanikă*.

În acest scop, Zotta și Czihack împreună cu colaboratorii lor, D-rii Basile Bürger, I. Illasciuc, Kristodulos, Certz, Viola și Sakelari, redactară un proiect de statut și adresară vicepreședintelui guvernului rusesc pentru Moldova, generalului Mirkowitz, la 27 Decemvrie 1832, o suplică în limba franceză cerând să aprobe fundarea societății pe baza proiectului de statut anexat.

Iată scopurile societății, după cum le consemnează eminentul istoriograf al Iașilor, N. A. Bogdan (op. cit. p. 6):

Marele Logofăt Alexandru Ghica, membru fondator din 1830, președintele Societății, 1844—52 (Portret din sala de ședințe) Foto Launay

¹⁾ Cf. N. A. Bogdan. Societatea Medico-Naturalistă și Muzeul Istoric-Natural din Iași (1830—1919), Iași, 1919, pag. 4.

« A) de a îmbunătăți sistima doftoricească în prințipaturi ¹⁾ prin organizarea unui așezământ medico-hirurgicesc și obstetric și prin un regulament de a micșura și a împrăștié katahrișurile așa adese în această țară, atit în medețină cit și în spișerie ».

« B) de a urma mersul și înaintarea știinților medicale și a contribuarisi cit se poate :

1) așezind comunicație între doftorii țării prin cumpărarea cărților și înscrisurilor periodicești asupra literaturii străine, doftorii și istorii naturalnice.

2) Prin adunarea literală a mădulărilor soțietății cari se vor comunicarisi împreună în pricine grele de boală, cari vor fi chemați a tratarisi și tot ce va fi vrednic de însemnat în istoria naturalnică.

3) Prin publicație în țară străină de broșuri atingătoare de observațiile interesatoare cari vor fi făcute asupra doftoriilor și a istoriei naturale a două prințipaturi.

4) Prin relație cu soțietățile știutoare din străinătate ».

Din însuș titlul soțietății și din cetirea atentă a acestui proiect de statut, vedem că, între altele,

Vodă Mihai Sturza, președinte și donator al Soțietății, 1834. (Portret dela Pinacoteca din Iași). Foto Launay

soțietatea își propune să consemneze tot ce va fi vrednic de notat în « istoria naturalnică » și, ceea ce

¹⁾ Sublinierile sunt ale noastre.

este mai interesant, să-și extindă câmpul de activitate la cele două principate, adică și în Muntenia.

Dela Iași, prin urmare, din însuș sânul acestei soțietăți, în incinta căreia avea să se voteze la 3 Ianuarie 1859, alegerea premergătoare a lui Cuza-Vodă ca Domn al Moldovei, pornea ideea unui fel

Portretul lui Vodă Cuza, de C. D. Stahi, și placa amintitoare a alegerii (în sala de ședințe a Soțietății). Foto Launay

de unire spirituală, care tindea să se înfiripeze cu 27 ani înainte de unirea politică a celor două principate.

Acest fapt merită să fie subliniat spre lauda acelui mănunchiu de bărbați vrednici și patrioți, cari au constituit prin cercul lor de cetire sâmburele soțietății de astăzi.

Abia la 18 Martie 1833, cârmuirea aprobă întemeierea soțietății prin adresa Nr. 279 a « Departamentului Ministeriei Pricinilor din lăuntru » sem-

nață de logofătul Costachi Conachi. Acest ofis este actul de naștere a societății.

Însă atât titlul cât și statutele societății, neconvenind probabil guvernului, ele au fost schimbate și profund modificate. De altfel noi modificări

Extract din Statutele Soțietății Medico-Istoriei Naturale în Moldova

— 29 Iunie 1833 — ¹⁾

« § 1

« Doctorii din Eși îndemnați de Doctorii de Zota și Cihac sau întrunit cu scopos de a întemeia o soțietate care se va îndeletnici nu numai cu Medețina ce și cu Istoria Naturală ». etc. etc.

« § 5

« Scoposul de căpetenie ale acestei soțietăți este:

- a) A urma din pas în pas înaintările științurilor și a literaturii.
- b) De a întocmi starea sănătății în țară, de a îndeplini și de a întemeia Instituțiile și Așezământurile Medeținii și a Istoriei Naturale ». etc. etc.

« § 9

« Fieșcare persoană din Moldova sau din țări străine care îndeletnicește cu Istoria Naturală, dorind a împreună lucra câtră înaintarea acestei soțietăți, poate fi primită Mădular Onorar ».

« § 10

« Fieștecare Doctor sau Naturalist din țări străine poate fi primit mădular corespondent ». etc. etc.

« § 27

« Ziua aniversală a soțietății este hotărâtă a să serba în 29 Iunie, în ziua acea să va face o Ghenralnică Adunare, la care să vor înfăoșa toate lucrările de peste an. . . ».

« § 28

« Orice împărtășire literarie seau științifică și ori ce dar hărăzit Cabinetului din partea Mădulărilor Onorarii sau Corespondente, să vor primi cu acea mai vie mulțămire ».

« § 41

« Spre a putea înființa scoposul de căpetenie acestor Așezământuri, toate Mădulările trebuie să se întrunească între sine în privința înaintării și a fericirii acestei soțietăți, pentru ca prin a lor sirguintă să poată naște vre un bine pentru această țară ».

¹⁾ Publicate în întregime în Albina Românească și transcrise de N. A. Bogdan.

aveau să sufere statutele la 28 Ianuarie 1834 și mai târziu.

Menționăm mai jos câteva paragrafe mai importante din statutele dela 1833 și cele dela 1834 (cf. N. A. Bogdan, op. cit. p. 7—9).

Extract din Statutele Soțietății Medico-Istoriei Naturale în Moldova

— 28 Ghenar 1834 — ¹⁾

« § 1

« Prin mijlocitoarea lucrare a Doftorilor de Zota și Cihac, doftorii din Eși sau întrunit spre a formarisi o Soțietate, a căreia scopos să nu fie numai știința vindecării, ce să îmbrățoseze încă și toate științele naturale ».

« § 2

« Drept acea spre a mai spori sfera lucrărilor Soțietății ea sau numit Soțietatea Medico-Istoriei naturale în Prințipatul Moldovii ».

« § 5

« Scopul de căpetenie al soțietății este:

« A) A pași precăt va fi cu puțință de o potrivă cu Literatura:

1) Prin aducerea deosebitelor jurnale și a Cărților Medico-Istoriei naturale.

2) A folosi știința prin reciprocă împărtășire a întâmplătoarelor însămnătoare simptoame de boale și a curiositatelor vrednice de luare aminte.

3) Prin publicații neregulate a face Europii cunoscute lucrurile Moldovii vrednice de știință în ale Medico-Istoriei Naturale.

4) Pre cât să va putea, a inchea legături cu soțietățile învățate de prin țările străine și cu priitorii unii asemenea chemări ».

« B) Sporirea ramului Medeținial în Moldova:

1) Prin mărginirea în cât va fi cu puțință al abuzurilor dese ori în astă țară urmate, atât în Medețină cât și în Spițerie.

2) A spori toate Așezământurile Medico-Istoriei naturale și Kolecții în Moldova.

« § 7

« Toți Doftorii practicanți, Naturaliști și Spițerii locuitori în Eși, pot fi Mădulari ordinari ».

« § 9

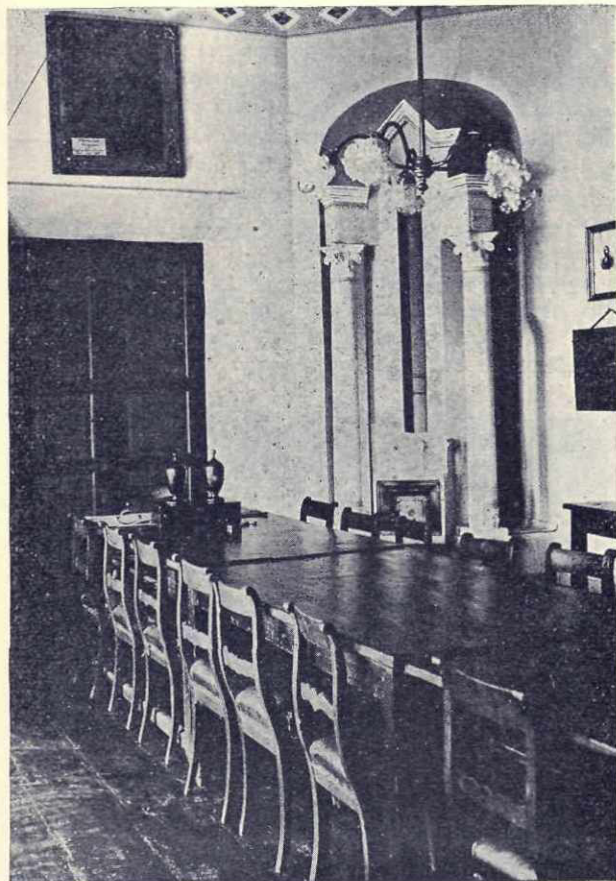
« Mădularii onorari seau cinstitori pot fi bărbați din Prințipat seau din țări străine, carii seau să îndeletnicesc cu științe Naturaliste, seau vor da dovezi a lucrării lor potrivite cu scoposul soțietății ».

« § 27

« În ziua aniversală a întemeerii soțietății adecă la 29 Iunie, să va face o generală întrunire. . . ».

¹⁾ Publicat într'un supliment al Albinei dela acea dată.

*Dan Bădăreu*¹⁾ atribuia lui Gh. Asaki rolul covârșitor în modificarea statutului inițial al societății, în lărgirea orizonturilor ei. « Dintr'o asociație cu scopuri pur profesionale, el face — zice B. — o veritabilă Societate savantă, prima Societate Academică, ce se naște în principate ».

Sala de ședințe a Societății și urnele unde s'a făcut alegerea premergătoare ca Domn al Moldovei a Colonelului Alexandru Cuza la 3 Ianuarie 1859. Foto Launay

Dacă forma în care sunt redactate statutele din 1833²⁾ și cel din 1834, așa cum au fost modificate de cârmuire, pare a fi mai cuprinzătoare din punct de vedere științific, din alt punct de vedere însă, atât titlul societății cât și fondul — adică sfera de activitate propusă, mi se par mai restrânse. Și iată de ce. Cuvintele « Moldo-Romanikă » au dispărut cu titlu cu tot. Din ambele statute lipsesc cuvintele

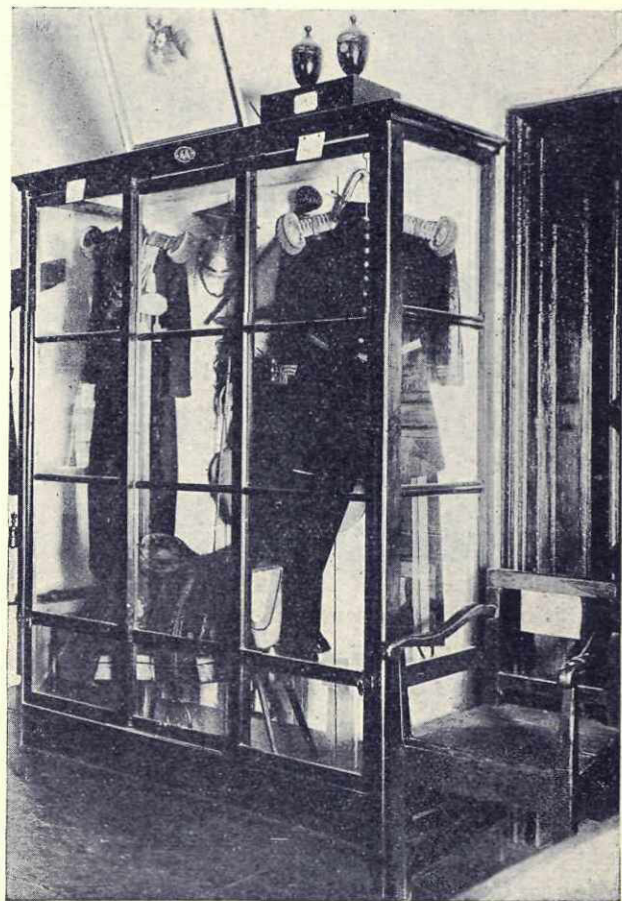
¹⁾ O sută de ani de Naturalism în România, Iași 1930, pag. 28-29.

²⁾ Statutul transcris de Prof. I. Borcea în « Prima societate științifică din România » (Revista științifică « V. Adamachi », v. II, 1911, pag. 239—247, pare a fi cel tipărit în 1844 și nu cel din 1833, cum observă D. Bădăreu (op. cit., pag. 41).

« în prințipaturi », « a două prințipaturi », care se găseau în statutul inițial din 1832. Probabil ocârmuirea le găsisse subversive; ea nu vedea cu ochi buni întinderea câmpului de activitate a societății și în Muntenia.

Activitatea ei trebuia să se mărginească de acum înainte numai în Moldova. Este chiar semnificativ faptul că, printre membrii corespondenți din străinătate în număr de 41, câți erau înscriși în 1833 (Bogdan op. cit. 17), în afară de St. von Sylvansky (membru fondator al cercului medical ieșan de cetire), nu figurează decât D-rul Med. Johann Nepomuck, nobil von Mayer, din Muntenia.

În 1833 societatea avea ca protector pe Marele vistiernic Mihail Sturza, viitorul domn al Moldovei, iar printre membrii de onoare, în frunte cu Mitropolitul Veniamin Costache, număra între alții pe

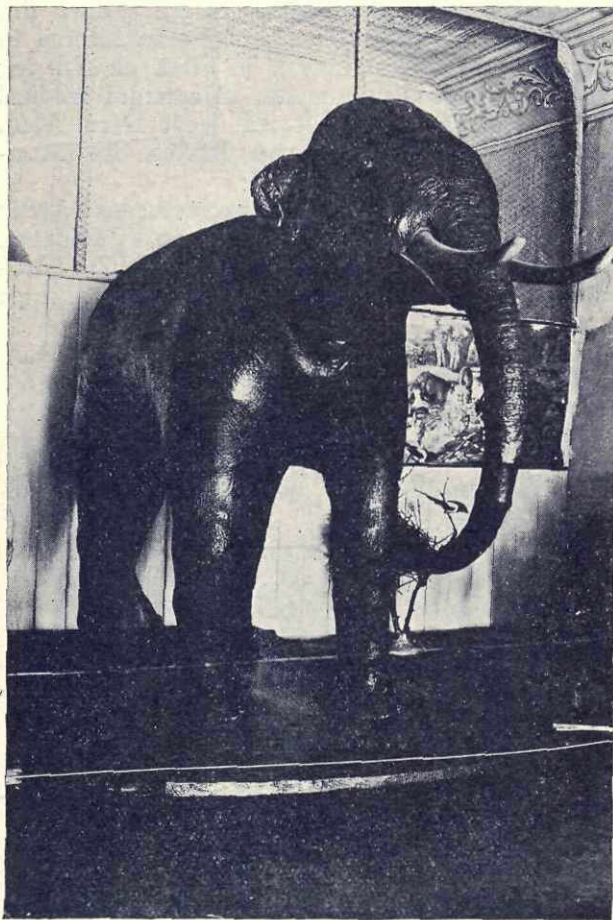

Muzeul Istoric Natural: dulapul cu uniformele Domnitorului Cuza, cea de colonel în stânga, cea de Domn în dreapta, și jălful său dela Isprăvnicia din Galați; pe dulap urnele în care s'a votat alegerea. Foto Launay

următoarele ipochimene: Constantin Mavrocordat, Alex. Ghyca (președinte în 1844—52), C. Kanta-

cuzen, *Th. Balș, Alex. Balș* (președinte în 1834), *Alex. Kalimach, C. Konaki, Anastase Bașotă*, Colonelul *Lascar Bogdan, N. Suțu, Vasile Beldiman, Iordaki Kostaki* (Lățescu), etc.

Intre membrii corespondenți din străinătate figurează savanți renumiți ca: *Fr. Tiedemann* (Heidel-

Elefantul din Sala mare a Muzeului. Foto Launay

berg), *Franz Carl Nagele* (ibidem), *Leopold Gmelin* (ibidem), *Metzger* (ibidem), *Fr. Sigism. Leuckart* (Freiburg), *C. W. Hufeland* (Berlin), *Hermann von Mayer* (Frankfurt a/M.), etc., etc.

Președinte în 1833 a fost protomedicul *Dr. M. Zotta*, iar vicepreședinte *D-rul Iacob Czihack*. Zotta însă e nevoit să părăsească Iașii și este ales președinte *D-rul Basile Bürger*, vicepreședinte rămânând tot *Czihack*, adevăratul animator al societății.

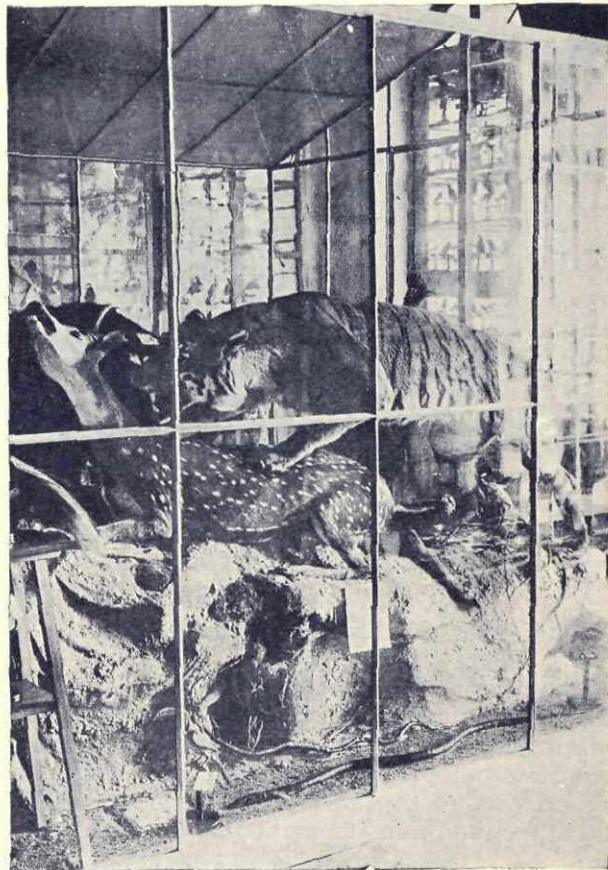
În ziua de 4 Februarie 1834 este ales protector și primul membru onorific al Societății generalul conte *Paul Kisseleff*, guvernatorul țării, atribuindu-i-se o diplomă specială. În prezența sa și a reprezentanților ocârmuirii, are loc în aceeași zi deschiderea solemnă a *Muzeului Istorico-Natural*, care va fi pus de aici înainte la dispoziția publicului. Solemnitatea se ținu într-o sală mare din casa lui

Alex. Balș de pe ulița Podu-Verde (Str. Carol de astăzi), închiriată de Stat și pusă la dispoziția societății de Marele Logofăt *Cost. Sturza* și de *Aga Gh. Asachi*. Aici fusese instalat în mod provizoriu Cabinetul de Istorie Naturală.

D-rul M. Zotta ținu cu acest prilej un remarcabil discurs din care extragem câteva pasaje:

«Excelență! Nimic nu dovedește mai mult puterea morală a noului așezământ, ce acum ocîrmuiește pe Moldova, decît încrederea în care se însuflețează priitorii luminării și cari li îndeamnă a se statornici în soțietate sistematică, cu scop de a cerceta minele cele prețioase ale știinților, a meșteșugurilor și a experienții veacurilor, spre a face din aceasta o nemerită aplicație, într-o țară pe care firea cu atîtea înavușiri a înzestrat-o și a căreia de tot felul odoare rămîn încă a se descoperi.

Societatea mai ales se va îndeletnici cu aflarea tuturor odoarelor prea puțin cunoscute ce i pot înfățișa în acest pămînt cele trei ramuri a naturii, ramuri neprelucrate încă și care giuruiesc cele mai strălucite nădejdi.

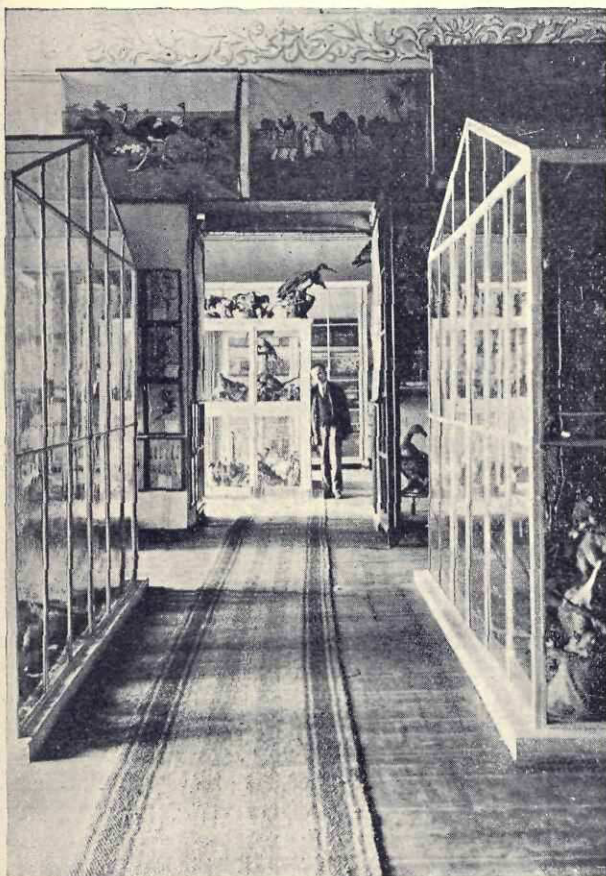
Dulapul cu tigru. Foto Launay

Acest Institut se identifică cu regenerația Moldovei și prin o statornică lucrare, toată sirguința soțietății va pîndi de a recomăndui un așezământ carele face epocă în istoria patriei ».

Albina Românească din 18 Februarie 1834, în suplement, face o dare de seamă amănunțită a serbării, arătând că Muzeul sau Cabinetul cuprinde trei părți: *Mineralogie, Zoologie, Bibliotecă*.

Partea mineralogică cuprindea peste 200 «prube», printre care și un drob de ceară bituminoasă (ozocherită) din jud. Bacău, donat de Dr. Carlu Udrițki.

Colecția zoologică era compusă din 150 păsări «hărăzite acestui cabinet de D. F. Bel», 20 păsări «aduse din alte părți ale lumii și dăruite de către D. Doftorul Cihak, carele au adaus către acest dar o colecție de Embrioane (ființe care după zămislire încep a se formarisi în mătrice)». De asemeni colecția zoologică mai cuprindea «falca de jos și dinții unui Mamut, a unui Tapir și câteva alte rămășiți de schelete a dobitoacelor mamifere (celor sugătoare) antidiluviane, adică carele au viețuit înaintea Potopului, toate aflate în Moldova, aproape de Mănăstirea Rîșca». Acestea din urmă fuseseră dăruite de Mitropolitul Veniamin.

Vedere spre Sala Peștilor și Păsărilor dela intrare. Foto Launay

Biblioteca restrânsă încă «se alcătuieste de cărți de Medișiană și de Istoria naturală... D. Aga Alex. Sturza de curând au hărăzit operele depline a lui Biufon, Laseded, Chiuvie în 42 tomuri, în

octav cu mai mult de 1.200 figuri văpsit, foarte frumos lucrate».

Activitatea Societății este din ce în ce mai intensă grație entuziasmului membrilor săi inimoși și culminează în 1834, 11 Martie, cu deschiderea de către D-rul Czihack, a unui «curs de istoria natu-

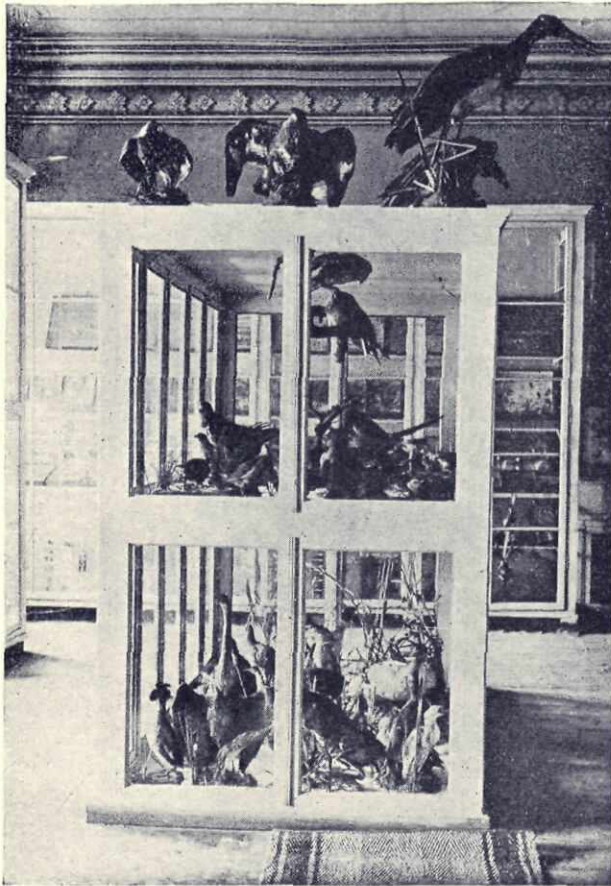
Dulap cu pești. Foto Launay

rală pentru toți cei mai mari de 15 ani», care este baza primului manual de istorie naturală publicat în românește (500 pag. în 8° cu 20 table litografice, 1837). Acest curs îl începe Czihack după întoarcerea sa din călătoria făcută în străinătate în vara anului 1833, când a intrat în legătură cu numeroase personalități științifice din Apus.

După raportul înaintat cărmuirii despre rezultatele acestei călătorii, Generalul *Kisseleff*, protectorul societății, alocă o subvenție de 6.000 lei (piaștri) din Casa Școalelor pentru cheltuielile trebuitoare, adresându-se comitetului cu vorbele: «Sfatul nu trebuie să piardă din vedere, că numai în folosul și binele ce vor rezulta și în înțeleapta direcție ce i se va da, el va trebui să-și soarbă adevăratele elemente ale stabilității sale».

În anul 1834 urmează schimbări în președinția

societății, *Bürger* demisionează la 7 Februarie, iar la 19 Martie este ales Marele Vistiernic *Mihail Sturza*, care fiind proclamat Domn al Moldovei, își dă în curând și el demisia, iar în locul său, la 26 Iulie al aceluiaș an, este chemat la președinție Hatmanul *Grigore Ghica*. Acesta ajunge și el mai

Dulap cu păsări. Foto Launay

târziu Domn al Moldovei. El demisionează la 3 Octomvrie 1834, făcând loc *Agăi Alex. Balș*.

În acest timp colecțiile muzeului și biblioteca sporesc considerabil, numărul membrilor din țară și din străinătate crește, iar societatea este invitată la Congresul medicilor și naturaliștilor germani dela Stuttgart. Abia mai târziu, în Septemvrie 1838, *D-rul Czihack* avea s'o reprezinte la un alt congres, acel al naturaliștilor germani dela Freiburg, unde el ținu o interesantă conferință¹⁾. Între anii 1834—35 societatea își adăugi o secție de « iconomie rurală ». Ea cuprindea acum în germene, facultățile de medicină, știință și știință agricolă, pe care le are

astăzi Universitatea ieșană. Grație activității desfășurate de secția agronomică, *Zotta*, *Czihack* și *Bürger* sunt aleși membri corespondenți ai societății agronomice a Marelui Ducat de Baden.

Datorită interesului ce-l purtau muzeului, atât Domnitorul, cărmuirea cât și boierii țării, darurile de cărți, obiecte, monezi, devin din ce în ce mai numeroase.

Ceea ce avea însă să ridice faima muzeului, fu cumpărarea corpului unui elefant cu numele de *Gaba* și care murise în Iași, dela un italian anume *Luzzatto*, directorul unui circ. Pentru adunarea banilor (135 galbeni) au trebuit să se lanseze liste de subscripții, însă fără succes. Noroc că *Vodă Sturza* a cumpărat scheletul și pielea pe care le-a donat apoi societății. Prin ce împrejurări, nu se știe, pielea acestui proboscidian a ajuns pe acoperișul unei case din mahalaua Ciurchi, unde a stat cam până la 1858, când, destul de deteriorată, a putut fi montată pe o armătură de fier, de un preparator abil al muzeului, *Martin Kieser*. Ochiul i-a căpătat elefantul abia în 1862, după plecarea și retragerea lui *Czihack* în Germania.

De acum încolo mult timp, muzeul societății se va numi « Cabinetul Elefantului ».

Tot în această epocă de înflorire a societății încep a se organiza primele misiuni științifice ale ei.

Astfel, botanistul *Julius Edel*, farmacistul *Iosif Szabo*, silvicultorul *D. Stănescu*, *D-rul Czihack* și naturalistul *Fr. Bell*, întreprind primele cercetări asupra florei și faunei Moldovei. Iar *D-rul Zotta* și farmacistul *A. Abrahamfi* execută cele dintâu analize de ape minerale din țară.

Rezultatele interesante ale acestor cercetări sunt publicate fie în broșuri, cum ea cea a lui *Edel*: « Bemerkungen über der Vegetation der Moldau », fie în diferite reviste din țară sau din străinătate (« *Albina Românească* », « *Notiții Statistice* », « *Foaia științifică și literară* », « *Flora* », *Buchner's Chemische Annalen*, etc.).

Dela *Szabo* rămâne un valoros ierbar cuprinzând peste 2.800 specii și un voluminos manuscris despre *Flora Moldovei*, din nefericire rămas nepublicat și rătăcit în București.

Fr. Bell adună o frumoasă colecție de pasări pe care o donează Muzeului Istoric-Natural, iar *Czihack* și *Szabo* dau o listă de diverse animale (sugătoare, paseri, amfibii, pești, insecte și viermi), clasificate după sistemul lui *Linné*, în « *Notiții Statistice* » ale principelui *Suțu*.

La 24 Maiu 1836, avu loc o adunare generală extraordinară a Societății, la care asistă *Vodă Sturza*, în sala mare a Academiei Mihăilene. Cu acest prilej, președintele societății, *Vornicul Const. Sturza*, pronunță un discurs de o rară frumusețe și înălțime de cugetare, în care făcu un istoric al societății rezumând activitatea ei dela întemeiere și până la acea dată. *Buletinul Oficial al Moldovei*

¹⁾ Publicată într'o broșură: *Bericht über die Fortschritte der Civilisation in dem Fürstenthum Moldau. Mitgetheilt der Versammlung deutscher Naturforscher und Aerzte in Freiburg, im Sept. 1838* (cf. *N. A. Bogdan*, op. cit., pag. 49).

de pe atunci a publicat în limbile română și franceză darea de seamă a acestei memorabile ședințe.

Un alt eveniment important în acest timp (1837) este vizita făcută Muzeului de cunoscuta misiune științifică ruso-franceză a Prințului *Alex. Demidoff*.

Membrii acestei misiuni — printre care pictorul *Raffet* din Paris — sunt cooptați corespondenți ai societății. Acesta din urmă a lăsat o serie de desene și gravuri, « primele documente ale ilustrației românești ».

După nenumărate eforturi și greutatea societatea reușește între 1840—45 să cumpere o casă în ulița Hagioaiei (azi Str. Brătianu) dela Vornicul Const. Sturza. În această clădire avea să se instaleze definitiv *Muzeul Istoric-Natural*, să se țină ședințele societății până în ziua de astăzi și tot aici, în sala

Prof. Dr. A. Slătineanu, președinte în timpul centenarului

de ședințe, avea să fie proclamat Cuza-Vodă ca Domn al Moldovei în 1859.

Cine poate pași astăzi, fără un sentiment de adâncă emoție și pietate, în aceste venerabile încăperi, în care plutește încă spiritul acelor vrednici și patrioți bărbați din acele vremuri, care s'au străduit să lase urmașilor acest scump patrimoniu, pildă vie de modul cum au știut ei să muncească pentru Știință, pentru Societate, pentru Patrie!

Tot în această perioadă (1845), Muzeul cumpără dela un negustor grec ambulant, o mumie egipteană destul de bine conservată și niște pui de crocodil îmbalsămați, care constituie și astăzi una din cele mai interesante atracții ale sale.

Peste șase ani (1851), apare « *Foaia Societății de Medici și Naturaliști din Principatul Moldovei*, cea mai veche publicație a societății, scoasă sub îngrijirea D-rului *Gh. Vărnăv*; astfel se realizează unul din visurile D-rului *Czihack*. « *Insă Foaia* » își înce-

tează apariția după un an. Abia la 1859 1 Iunie, reapare Nr. 1 din Anul II și atât.

La 1861, D-rul *Czihack*, adevăratul animator al Societății, părăsește Iașii și se retrage — după

Prof. Paul Bujor, fost conservator al Muzeului

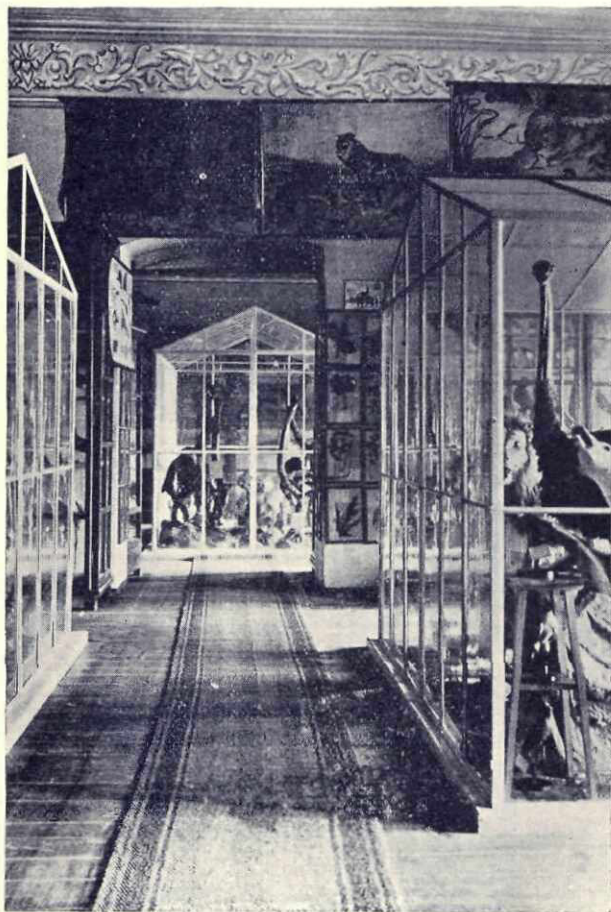
o lungă activitate — în orașul său natal *Aschaffenburg* din *Bavaria*. De aici el continuă a se interesa de mersul Societății, trimițând mereu obiecte pentru Muzeu și ajutând-o cu sfatul său.

Dr. I. Alexa, secretar general al Societății și redactor al « *Revistei Medico-Chirurgicale* »

Cu plecarea lui *Czihack*, începe o perioadă de stagnare, de adevărată lăncezeală pentru societate, care durează până la 1886 și în care timp « nimic de samă nu s'a putut produce pentru înaintarea sau folosința acestei frumoase și vrednice instituții culturale » (cf. *N. A. Bogdan*, op. cit. p. 107).

Pe la 1871, D-rul Brândză, conservatorul Muzeului, și D-rul Anastase Fătul întemeiară o grădiniță botanică, astăzi dispărută. În 1876 regretatul prof. P. Poni propune alegerea unei comisii permanente pentru întreținerea, clasificarea și îmbunătățirea colecțiilor, care a rămas nerealizată.

Interior din Muzeul Istoric-Natural. Foto Launay

La 23 Septembrie 1885, Regele Carol I, cu o suită întreagă, vizitează Muzeul și e primit de D-rul Anastase Fătul, președintele Societății.

Dela 1886 înainte societatea reintră într-o nouă perioadă de înflorire și cel mai evident semn de regenerare fu scoaterea primului număr din *Buletinul Societății de Medici și Naturaliști din Iași*, datorită stăruințelor D-rului Ciurea, președintele societății, precum și a membrilor: Gr. Cobălcescu, Dr. G. Otremba, Dr. Ar. Peride, Dr. G. Socor, Dr. V. Bejan, Dr. E. Rizu, Dr. G. Bogdan, Dr. T. Philipescu, Dr. G. Iuliano, Dr. Th. Bastaki, Dr. Lud. Russ junior, Dr. Em. Riegler, S. Konya, N. Leon, L. Cosmovici, G. Stravolca, P. Poni, și alții.

Buletinul era tipărit în românește și în franțuzește și apărea sub privigherea D-rului Rizu. Dela 1888—1900 conducerea o ia Prof. G. Bogdan;

astăzi apare sub conducerea unui comitet, având ca secretar pe D-rul I. Alexa și este la al XLIV-lea volum. Numele buletinului a rămas numai în subtitlu având ca titlu principal: *Revue Médico-Chirurgicale de Iassy*.

În răstimp intrară în societate o seamă de literați (V. Burlă, P. Râșcanu, A. B. Brandia, Aron Densușianu, A. D. Xenopol, Alex. Gr. Suțu, etc.), încep tendințe divergente și încercări de a se schimba caracterul instituției și de a se transforma într-o Academie Științifico-literară. Aceștia propun în adevăr modificarea statutelor, însă grație opoziției energice a D-rului Czihack, care trăia încă, tentativa lor nu reușește, literații se retrag și fundează revista «Arhiva», organ al Facultății de litere, care apare și astăzi sub îngrijirea d-lui Prof. Ilie Bărbulescu.

În curând și naturaliștii (Prof. Paul Bujor, V. Buțoreanu, N. Leon, I. Simionescu, etc.), imită exemplul literaților retrăgându-se din societate și întemeind o nouă asociație științifică sub președinția lui P. Poni. Ei creează două reviste, una științifică, *Annales Scientifiques de l'Université de Iassy*, și una de popularizare, *Revista Științifică «V. Adamachi»*.

Prima se găsește la vol. al XVIII-lea și apare regulat, cu toată vitregia timpurilor, grație energiei de fier a Prof. I. Borcea. Cea de a doua este la vol. al XIX-lea și e scoasă sub îngrijirea Prof. I. Simionescu, P. Bogdan, I. G. Botez, C. Motaș și V. Zăhărescu.

Societatea de Medici și Naturaliști din Iași a fost deci un adevărat focar de lumină din care au pornit atâtea raze divergente. Astăzi ea și-a schimbat

Prof. dr. C. Botez, președinte 1900—03

însă complet fizionomia, redevenind ceea ce a fost la început, o Societate pur medicală. Singurul naturalist care activează și astăzi în sânul ei este Prof. I. Borcea, care în calitate de director al Muzeului Istoric-Natural și de Ministru al Instrucției Pu-

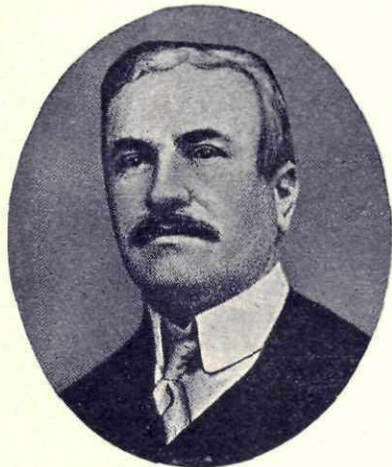
blice, și-a câștigat cel mai lăudabil titlu de merit subvenționând și reorganizând complet acest așezământ, pentru care a lucrat și lucrează și astăzi cu cea mai mare râvnă și cel mai viu interes, făcând să sporească anual colecțiile, cu toată lipsa de fonduri.

Medicii, cari singuri nu s'au desinteresat de mersul societății, continuă activitatea din trecut, aducând însemnate contribuții științifice în ramura lor.

Printre cei din urmă președinți ai societății se cuvine să cităm pe profesorii: Pușcariu (†), Riegler (†), Bogdan (†), Demetriade (†), Russ (†) Socor (†), Juvara (†), Bacaloglu, Anghel, Parhon, Tănăsescu, Slăvineanu, Hortolomei, Bălțeanu, etc.

Prin munca și priceperea sa, merite incontestabile și-a câștigat d-l Dr. G. Botez, bibliotecar al Societății dela 1904 încoace.

In 1924, când societatea împlinise 90 ani de existență, președinte era d-l Dr. D. Anghel, care

Prof. dr. Em. Pușcariu, președinte 1907—08

cu acest prilej a ținut o înălțătoare cuvântare, publicată în *Rev. Științifică « V. Adamachi »* (vol. X, 1923—24).

Iată câteva note răzlețe din trecutul străvechii societăți — care a numărat în rândurile membrilor ei, personalități ilustre din lumea științifică a Apusului de pe vremuri, ca: *Hufeland, Tiedemann, Oken, Metzger, Leuckart, Humboldt, etc.*, iar mai târziu pe *Haeckel, Waldayer, Swoboda, De Martonne, E. Racoviță* (actualmente la Cluj), *Urban Iarnik* dela Praga, etc.

Acesta din urmă, într'o inimoasă scrisoare societății în anul 1911, zice între altele: « Ce păcat că peste 22 ani, când se va serba jubileul de 100 ani dela înființarea Societății, n'am să mai fiu între cei vii, să iau parte cum am luat la jubileul de 50 ani al Universității Iașene; dar cine știe poate ca să vie băiatul meu cel mai mare Hertvic și mai poate cu vreo odraslă a sa. Căci dacă s'a nimerit ca fiul meu să aibă aceeași dragoste pentru limba română ca mine, de ce să nu râvnim la cinstea de a face viță de filoromâni? ».

Prof. I. Borcea, actualul director al Muzeului

Ar fi deci de datoria celor ce vor organiza, când vor organiza, sărbătorirea centenarului societății, să invite pe *H. Iarnik* ca să participe, îndeplinind astfel această dorință din testamentul marelui și regretatului filoromân.

Un veac a trecut! Timp de peste o sută de ani *Societatea de Medici și Naturaliști din Iași* a continuat să răspândească în jurul său cunoștințe folositoare inimii și minții, sănătății și vieții.

Datorită entuziasmului membrilor săi fondatori, — în fața memoriei cărora ne plecăm cu adâncă pietate — satisfacției înalte de a cunoaște secretele și bogățiile naturii acestei țări precum și dorinței vii de a contribui la propășirea medicinii, a științelor pure și aplicate, ea lasă o dâră luminoasă în istoria culturală a țării. Să sperăm că scânteia aprinsă la Iași, se va desvolta tot mai mult și va străluci mai vie în viitor.

C. MOTAȘ

Iași, 11 Iunie 1933

Profesor la Universitatea din Iași